

Pravoslavné Vánoce

Osvěcování kadidlem je tradičně spojeno i s koncem starého a začátkem nového roku. Je zjevně také ochranou před zlými duchy, čarodějnicemi, uřknutím. V různých oblastech s ním jde buď nejstarší žena, nebo nejstarší muž. V ohništi nebo krbu má hořet od *Badni večer* (Štědrého večera) *badnik* – velký kus dřeva z dubu nebo hrušně, správně přinesený zdravým mladým mužem. Obřadní chleby se mají dělat s čerstvou vodou, donesenou mladou vdanou ženou. Na stole má být 7, 9 nebo i 11 postních pokrmů – ořechy, lustěninny, rýže, kukuřice, med, dýně, víno, *ošaf* (kompot ze sušeného ovoce – mimochodem skutečně účinný po případném svátečním obžerství i v dalších dnech), postní zelné závitky – jedná se o poslední den půstu. V některých krajích se nemá vstávat od stolu po dobu celé večere – to se ovšem dodržuje místy i u nás. Do kulatého pecnu chleba se zapeče mince. Kdo ji najde ve svém kuse, bude během následujícího roku šťastný a spokojený. I po večeri se ze stolu nesklidí všechno, aby bylo pro tři krále na jejich pouti do Betléma. Po půlnoci a na první svátek vánoční přichází čas *koledarů* – koledníků, vždy mužů a hlavně svobodných. Je zajímavé, že ač komunisté Vánoce neuznávali, kolednické písně-koledy nezakázali.

V předvečer Nového roku, 31. prosince, mají být na stole už jídla nepostní – sulc z vepřové hlavy, větší drůbež (krůta, kohout), ale znovu i med, ošaf, ořechy, vařená pšenice. Hezkou tradicí, dodržovanou také za socialismu, je *banica* – náryp z těstových listů s náplní z vajec, tuku a bílého (u nás balkánského) sýra. Do ní se odjakživa dávala mince a dřínová větvička – pro zdraví a pro úspěšný rok. V různých oblastech ji nahrazuje *pita*, kulatý chléb. Nádobu s banicou či pitou chytí všichni, co jsou okolo stolu, a společně ji třikrát otočí doprava, po směru hodinových ručiček. Každý pak dostane kus, který je před ním. V něm může najít symbol zdraví – dřínovou větvičku, blahobytu –

minci, papírek s jiným napsaným *kasmetem*, tedy předpovídající, čeho se dotyčný může v přicházejícím novém roce nadát. Může to být péče o dům, láska, cestování, učení, miminko, povýšení – dnes zkrátka cokoliv. Před svátkem jsou v časopisech a na internetu k mání i humorně veršované *kasmety*.

1. ledna je Vasilovden, tj. den Sv. Vasila. Místy se mu také říká Survaki. Na Nový rok jsou vidět všude po Bulharsku děti různého věku, děvčátka i kluci, se *survačkami*. *Survačka* je dřínová větev, zdobená tradičně sušeným ovocem, malými preclíčky, *pukankami* (pop-cornem), vlnou apod., ale i barevným papírem, pentlemi, lesklými fóliemi. Děti s ní obcházejí příbuzné a přátele, švihají je po zádech a odříkávají staré tradiční říkanky – přání zdraví, plodnosti, štěstí a dlouhého života s magickým slovem "*surva*", jehož přesný význam dnes už neznáme. Za odměnu dostávají sladkosti, malé dárečky, peníze. Dřín je pro Bulhary symbolem zdraví a odolnosti. Je to dřevina s pružnými a odolnými větvemi, která kvete jako první a jejíž plody – dřínky – zrají nejpozději. Proto je také symbolem moudrosti. Holé větvičky nebo už hotové nazdobené *survačky* můžete koupit v obchodech, na trzích, u cest, podobně jako se u nás prodávají pomlázky, které mají podobnou funkci o českých Velikonocích. V ten den chodí i *kukery*, maškary ve strašidelných maskách s velkými zvonci, aby zahnal zlé síly, které mají v tmavých a studených zimních dnech přé.

Dlouhá léta – od 2. světové války do 1989 roku – nosil bulharským dětem dárky děda Mráz, a protože byl jediným vhodným zimním svátkem Nový rok, tak je nosil na něj, stejně jako v bratrském SSSR. Potom, když se začaly obnovovat starší tradice a obyčeje a rušily se ty poválečné, začaly všechny děti dostávat dárečky jak o Vánocích, tak, když přišly se *survačkou*. Děda Mráz se přejmenoval na *djado Koleda* (děda Koleda, Vánoční děda), přichází o týden dříve, ale vypadá pořád stejně. V Bulharsku tudíž není problém sladit místního dědu s anglo-americkým Santa Clausem, vizuálně se od sebe moc neliší. Děti se s ním na jeho saních mohou vyfotit na náměstí, v obchodáku, chodí za ním do divadla a on za nimi do školky (jako náš Mikuláš.) Dokonce jsem slyšela od

jednoho dítěte i to, že "o Vánocích nosí dárky *djado Koleda* a na Nový rok děda Mráz". Vlastně jsem to jako malá měla taky tak, a děti z rodin, kde Vánoce existovaly, jistě taky. O Vánocích byly dárky vánoční, v rodině, na Nový rok novoroční, jako pro všechny ostatní.

Vánoce katolické nebo pravoslavné – pro mne to tak podstatné není. Hlavně, že jsou. Šťastné a veselé! *Čestita Koleda!*

Margarita Troševa

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/blogy/na-jihovychod/110341-pravoslavne-vanoce-v-prosinci/?mobileRedirect=off>